CZU: 811.135.1’276.6:61

Eugenia MINCU
Institutul de Filologie Română
„Bogdan Petriceicu-Hasdeu”
(Chişinău)

FENOMENE SEMANTICE ÎN TERMINOLOGIA MEDICALĂ: PARONIMIA

Semantic phenomena in medical terminology: paronymy

Abstract: The semantic phenomena such as synonymy, homonymyand paronymy are considered as "pathological states" of the medical terminology because they are confusing; therefore, medical terminology is required to be as accurate and unambiguous as possible. In the present paper, we identify the paronymic relationships that exist in the language of medicine and classify them. The Greek-Latin doublets favour the establishment of semantic relations of paronymy at the level of terminological elements, which form the medical term.
Keywords: semantic phenomena, variability, paronymy

Rezumat: Fenomenele semantice ca sinonimia, omonimia, paronimia sunt considerate „stări patologice” ale terminologiei medicale, deoarece sunt generatoare de confuzii; or, terminologia medicală se cere a fi cât mai exactă, univocă. În prezenta lucrare, s-au identificat relațiile de paronimie existente în terminologia medicală și se propune o clasificare a acestora. Dubletele greco-latine favorizează stabilirea unor relaţii semantice de paronimie la nivel de elemente terminologice care, prin conjuncție, formează termenul medical.
Cuvinte-cheie: fenomene semantice, variabilitate, paronimie.

Paronimele sunt cuvinte care se scriu ori se pronunţă asemănător, din care motiv sensurile acestora pot fi confundate.

Propunem delimitarea paronimelor utilizate în terminologia medicală în funcție de următoarele criterii:

1. Criteriul etimologic

a) origine comună: *prognostic/ pronostic*; *pigmentare*/ *pigmentaţie* etc.

Ferdinand de Saussure afirma: „Când în limbă se produce un eveniment, evident e că starea termenilor unul în raport cu altul nu mai este aceeaşi ca înainte” (Saussure, p. 222). Termenii *prognostic, pronostic* şi *prognoză* au origine comună. Dimitrie Cantemir oferă următoarea explicare: „prognostic (el.) – cunoştinţă înainte”.

Albert Dauzat indică faptul că termenul *pronostic* este pus în uz începând cu secolul al XIII-lea, fiind o adaptare în baza latinescului *prognosticum* (*prognosticus* cf. gr. *prognostikon, prognostikos*). Lexicograful (Dauzat, p. 592) atestă și variantele *pronostique* (1530); *prognose* (1860) cf. gr. *prognosis* „previziune, prognostic medical (1835), derivate din grecescul *prognostikos.*

BDD-A29171 © 2019 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:37 UTC)

Preluat din limba greacă, substantivul *prognostikon* (şi adjectivul *prognostikos*) este latinizat, variantele *prognosticum*/ *prognosticus*. În limba română, sunt prezente ambele variante: *pronostic* şi *prognostic.* Dicţionarele oferă următoarele explicaţii: *prognostic s.n. v. pronostic* – DEX; în altele (DOOM 2005, *Dicţionarul enciclopedic*) se face o diferenţiere. *Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic* indică următoarele: „*prognostic* – prognoză medicală"; iar „*pronostic* – previziune".

În *Dicţionarul enciclopedic* (volumul V, 2004), sensul principal al lui *prognostic* este de „previziune a evoluţiei unei boli …", iar prin extensiune, al doilea sens este acela de „previziune a evoluţiei unui fapt sau a unui fenomen […]"; iar *pronostic* este „ipoteza privitoare la desfăşurarea şi la sfârşitul unor evenimente, al unor acţiuni, competiţii viitoare". *Prognoza* poate fi definită ca termen medical – „predicţie a cursului probabil de evoluţie a afecţiunii" [3]. Pe de altă parte, majoritatea dicţionarelor (DEX, DEXI, dicționare de neologisme) acceptă ambele forme, indiferent de context.

b) origine diferită:

• *Lacună* „spațiu gol în interiorul amigdalelor"(< lat. *lacuna*).

• *Laguna* „întindere de apă marină, separată de rest printr-o fâşie de pământ" (< it. *laguna*).

• *Acmee* „punct culminant al unui eveniment, al unei stări morbide (< gr. *akme* „vârf").

• *Acnee* „boală de piele caracterizată prin apariția unor coşuri, puncte negre etc., care adesea supurează" (< fr. *acné*).

Fenomenul etimologiei populare, rezultat de erorile de interpretare a originii unui cuvânt, este omniprezent. Astfel, latinescul *sanatoria* a generat denumirea de plantă *sunătoare* (după *sunător*) „plantă medicinală cu florile în formă de clopoţel", atestată în dicţionare. Cuvântul *lăcrămaţie* substituie uneori lexemul *reclamaţie* „plângere" etc.

În literatura de specialitate, sunt prezente şi alte criterii de clasificare (ex., criteriul morfologic, după numărul de foneme prin care diferă paronimele etc.) şi este explicat fenomenul de *paronomazie* „figură de stil constând în asocierea de paronime".

2. Criteriul semantic

Nicolae Felecan se referă la paronime lexicale şi afixale (Felecan, p. 107).

a) paronime lexicale: *atlas* – anatomie „prima vertebră cervicală, care se articulează cu occipitalul şi cu axisul"/ *atlaz* – „ţesătură cu o faţă lucioasă, folosită la căptuşirea hainelor groase"; *alienat* „(persoană) care suferă de o boală mintală"/ *aliniat* „rând retras într-un text pentru a marca schimbarea ideii; fragment de text care începe cu un asemenea rând".

b) paronime afixale: *temporal* – „os pereche aşezat de o parte şi de alta a cutiei craniene, în regiunea tâmplelor, fiind cuprins între occipital, parietal şi sfenoid, de forma unei scoici rotunjite, cu trei prelungiri pe care sunt inseraţi muşchii gâtului"/ *temporar* – „care durează puţin; cu un termen de existenţă limitat; de scurtă durată"; *a prescrie* – „a recomanda medicamentele sau tratamentul de care are nevoie un bolnav"/ *a proscrie* – „a interzice, a opri, a exila" etc.

BDD-A29171 © 2019 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:37 UTC)

În terminologia biomedicală, sunt atestate şi următoarele situaţii de paronimie: în denumirile de săruri, sufixul *-at* indică grad major de oxidare a anionului – *sulfat de natriu; nitrat de kaliu* etc.; sufixul *-it* indică grad redus de oxidare – *sulfit de natriu; nitrit de natriu* etc.

3. Criteriul funcţional

În funcție de criteriul funcţional, deosebim:

a) Paronime cu o utilizare interdisciplinară:

• *Lacrimal* (anatomie) „care se referă la lacrimi; glandă lacrimală; canal lacrimal”.

• *Lăcrimar* (construcţie) „profil arhitectural de dimensiuni, amplasat la cornişa unui acoperiş pentru a împiedica prelingerea apei pe zidul construcției”.

• *Digestie (*clinică) „proces fiziologic complex prin care alimentele introduse în organism sunt transformate treptat în substanțe asimilabile”.

• *Digeste* (jurisprudenţă) „culegere metodică a hotărârilor celor mai celebri jurisconsulţi romani”.

b) Paronime cu o utilizare intradisciplinară:

• *Globular* „care aparține globulelor sângelui, referitor la globulele sângelui”.

• *Globulos* „care are formă de globule, compus din globule”.

• *Vaccin* „preparat din microbi sau toxine atenuate, care este inoculat în organism în scopul obținerii imunității”.

• *Vaccină* „boală infecțioasă virotică a bovinelor, caracterizată prin prezența unor pustule a căror serozitate se inoculează la om, pentru a-i crea imunitate față de variolă”.

Relaţii de paronimie la nivel de elemente terminologice

În aria termenului format prin conjuncția elementelor terminologice, se atestă o paronimie specială:

a) paronimie pentru elementul prim al cuvântului:

• *nevrotomie* „secționare chirurgicală a unui nerv”;

• *nefrotomie* „deschidere chirurgicală a rinichiului pentru îndepărtarea calculelor”;

b) paronimie pentru elementul secund al cuvântului:

• *vasotomie* „secționare chirurgicală a vaselor deferente (< lat. *vas* „canal” + < gr. *tome* „tăiere”);

• *vasectomie* „rezecție a canalelor deferente” (< lat. *vas* „canal” + < gr. *ektome* „excizie”);

c) paronimie dictată de interfixe:

barometru „instrument pentru măsurarea presiunii atmosferice”;

barimetru „instrument pentru determinarea intensităţii zgomotului”;

d) paronimie împrumutată (generată de paronimia cuvintelor în limba de origine): < gr. *glossa* = < gr. *glotta* → *glosalgie* = *glotalgie*;

e) paronimie formată în structura internă a unui cuvânt (etimologii contradictorii): *pneumon* versus *pleumon.* Cuvântul *pneumon* sau *pleumon* („plămân”) provine de la verbul grecesc *pneo*, care semnifică „a sufla” sau „a respira”. Acest verb îşi are originea în rădăcina indo-europeană *pleumon* („pulmon”), *pleu* semnifică „a înota”; *pleumon* sau *pneumon* sunt cuvinte care fac aluzie la ceva „care plutește pe apă, pe un lichid”.

BDD-A29171 © 2019 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:37 UTC)

Termenul *pleumon* se întâlneşte în scrierile lui Homer (Homer, rapsodul V, versul 486) şi se aseamănă cu latinescul *pulmo*. H. Liddell şi R. Scott [6] menţionează că forma originală a acestui termen este *pleumon* de la rădăcina *pleg* „a naviga, a pluti"; mai târziu, s-a introdus termenul *pneumon* din cauza etimologiei ipotetice a rădăcinii *pny* „a sufla". Aristotel prezintă, în lucrarea sa *Peri anapnoe's* (*Despre respiraţie*) (Ross, secţiunea 6), o nouă ipoteză în privinţa etimologiei acestui cuvânt, afirmând că „se pare că numele *pneumon* se datorează formelor şi rolului de a recepţiona *hypodohi pneumata* „suflarea"; în timp ce Plato afirmă faptul că *pneumon* este *casier pneumata* („al suflărilor") în organismul uman [8]. Euripides (versul 277) insistă asupra faptului că *pneuma* sau *pnoe* provin de la *pneumones* („plămâni"). Sophocles (versul 778) estimează că *pneumones* este „cea mai vioaie parte a organismului" (apud Raumotsaki, p. 1385-1387).

În textele greceşti antice, deseori sunt atestate cuvintele *pneumon* sau *pleumon, pneumonis* sau *pleumonitis*, sau *pneumonica* cu sens de „inflamaţie a plămânilor".

Concluzii: Relaţiile de sinonimie, antonimie, omonimie, paronimie, hipo-/ hiperonimie prezente în terminologia medicală sunt considerate tare, deoarece reduc din precizia şi univocitatea termenilor medicali. Totuşi variabilităţile inter- şi intradisciplinare generează cameleonismul semantic al unităţilor terminologice şi permit stabilirea fenomenelor semantice. În prezenta lucrare, s-au identificat situaţii de paronimie atestate în terminologia medicală și s-au delimitat câteva criterii de clasificare a acestora.

Referințe bibliografice:

1. SAUSSURE, Ferdinand. *Scrieri de lingvistică generală*. Iaşi: Editura Polirom, 2004.

2. DAUZAT, Albert. *Dictionnaire étymologique de la langue française*. Paris: Librairie *Larousse*, 1938.

3. Prognoza și principalele afecțiuni. *blogatu.eu/ prognoza-vs-diagnoza* (vizitat 26. 01.2019)

4. FELECAN, Nicolae. *Paronimia în limba română*. Baia Mare: Editura Gutinul,1993.

5. HOMER. *The iliad.* Murray AT, trans. Cambridge, MA: Harward University Press, 1976-1978.

6. LIDDELL, Henri; Scott Robert. *Greek-Englch lexicon* 9 the ed.: Clarendon Press (London, UK), 1996.

7. ROSS, William David. *Aristotel* (traducere din engleză). Bucureşti: Humanitas. 1998. https:/ / ru.scribd.com/ document/ 129334851/ David-Ross-Aristotel-Humanitas-1998 (vizitat 14.01.2019).

8. PLATO. *Timeos*. Bury RG, trans. Plato's works (vol.). Cambridge, MA: Harward Univarsity Press, 1975.

9. RAUMOTSAKI, I. et al. Pneumonology or Pneumology? În: *American Journal of Roentgenology*, 2002.

BDD-A29171 © 2019 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:37 UTC)